

Nr 286.

Av herr **Sandén m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för folk- och småskollärare m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 270 med förslag till lönereglering för folk- och småskollärare föreslås, att småskollärarinnor med en tjänstgöringsskyldighet av högst 36 veckor placeras i lönegraden B 7, med undervisningsskyldighet av mer än 36 men ej 39 veckor i lönegraden B 8 och med en undervisningsskyldighet uppgående till 39 veckor i lönegraden B 9.

Vid lönesättningar inom statstjänst bruka faktorer sådana som utbildningstidens längd, tjänstgöringsförhållanden och befordringsmöjligheter för tjänstemännen tillmätas avgörande betydelse. Även vid fastställandet av löner för småskollärarinnorna böra givetvis samma principer tillämpas, och jämförelse därvid göras med den för likvärdiga befattningshavare i statstjänst fastställda lönen.

Småskollärarinnornas fackutbildning har sedan 1919 omfattat två år, vid vissa norrlandsseminarier 3 år. Genom beslut vid 1936 års riksdag fordras för inträde vid småskoleseminarium med realexamen i stort sett jämförliga kunskaper. Härigenom ha inträdesfordringarna uppenbarligen endast blivit lagfästa till vad de redan tidigare i realiteten varit. Det torde nämligen med full rätt kunna hävdas, att vid småskoleseminarierna under senaste årtionden intagna elever vid inträdesprövningarna måst uppvisa icke blott god studiebegåvning utan även i huvudsak kunskaper av minst den omfattning och kvalitet, som fordras i realexamen.

Till belysning av frågan om de vid seminarierna intagna elevernas förkunskaper må anföras följande tabell, hämtad från 1932 års seminariesakkunnigas utredning angående folk- och småskoleseminariernas organisation.

Skolunderbyggnad hos de i första klassen av småskoleseminarierna under åren 1926—1934 intagna eleverna.

Föregående utbildning	1926—1929 antal elever	%	1930—1934 antal elever	%
Endast folk- och fortsättningsskola	561	46	208	29
Högre utbildning men ej av nedanstående slag	370	30	279	39
Studentexamen, realexamen el. normal- skolekompetens	301	24	228	32
	<u>1,232</u>	<u>100</u>	<u>715</u>	<u>100</u>

I tabellen upptagna elever med »endast folk- och fortsättningsskola» som underbyggnad ha i regel genom självstudier och preparandkurser ägnat flera år åt speciella förberedelser för inträde vid seminarium. Det är tydligt, att de haft goda förkunskaper, då de stått sig i konkurrensen med dem, som haft högre utbildning t. ex. real- eller studentexamen.

De psykologiska och pedagogiska kunskaper, som numera krävas för undervisning och fostran på småskolestadiet, hade ställt ökade krav på läraren. Småskolans lärare ha att förmedla övergången mellan hem och skola och underlätta barnens anpassning till skolorganisationen. Det metodiska förfarandet vid den grundläggande undervisningen är icke mindre krävande än för den fortsatta undervisningen. Den nya psykologiens starka betonande av de tidigare barnårens betydelse skärper även läraransvaret. Behovet av fortbildningskurser har därför gjort sig starkt gällande och flitigt utnyttjats av småskolans lärare.

Tjänsteställning och tjänsteansvar äro lika för alla folkskolans lärare. Även småskolans lärare tjänstgöra alltid som klassföreståndare. 1927 års skolreform, varigenom folkskolan blev bottenskola, ställer ökade krav även på de lärare, som undervisa på begynnelsestadiet. Småskolan mottager praktiskt taget alla landets barn. Den samhällliga betydelsen av lärargärningen inom småskolan synes oss därför vara lika stor som inom folkskolan.

Rationaliseringsåtgärderna på folkskolans område ha i hög grad inverkat menligt på småskollärarynnornas anställningsförhållanden. Undersökning rörande till ordinarie småskollärarynnor befattningar under åren 1935—1936 utsedda icke-ordinarie småskollärarynnor utvisar, att på landsbygden hade 28 procent av till ordinarie befattning utsedda icke-ordinarie småskollärarynnor¹ en tjänstetid av 6—10 terminer, 15,5 procent hade 11—15 terminer, 15,5 procent hade 16—20 terminer och 5 procent hade mera än 20 terminer. I städerna var förhållandet avsevärt sämre. Det bör också märkas, att 14,7 procent av de i städerna och 13,1 av de på landsbygden samma år tillsatta småskollärarynnorna vid ordinarieblivandet uppnått en levnadsålder av mellan 36—40 levnadsår.

Medan för vissa andra statens befattningshavare möjligheter till befordran förefinnas, sakna småskollärarynnorna helt dylika. Deras lön är alltid en slutlön. Även härtill måste hänsyn tagas vid lönesättningen.

Vid lärarkårens inplacering i lönesystemet bör jämförelse ske mellan folk- och småskolans lärare.

Inträdesfordringarna äro i stort sett desamma till folk- och småskoleseminarierna, och den väsentliga skillnaden i utbildningen mellan de båda grupperna betingas av seminarietidens längd, som är vid småskoleseminarium två år och vid folkskoleseminarium fyra år. Beräknas utgifterna för ett års seminarievistelse till i genomsnitt 1,500 kronor, bli studieutgifterna omkring 3,000 kronor högre för en lärare i egentlig folkskola

än för en småskollärlarinna. Amortering av denna merkostnad jämte ränta beräknad efter 5 procent, fördelad på en ordinarie tjänstetid av 30 år, belöper sig på omkring 200 kronor per år. En med utgångspunkt från denna merkostnad baserad olikhet mellan de båda grupperna kan, även om hänsyn tages till andra omständigheter, icke motivera den skillnad i lönehänseende, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition.

Småskolekårens låga löneställning får ses mot bakgrund av vad som tidigare beslutats. Från början stod småskolan helt på frivillighetens grund. Statens bidrag till en dylik skolform var naturligt nog i det knappaste laget. Folkskolans lärare, vilka omfattades av 1842 års folkskoleförfattning, bereddes från början fasta anställningsförhållanden. Ti-digt erhöles även dessa lärare trygghet i pensionshänseende. Den inom varje annan tjänstemannakår och lärargrupp förekommande ordinarie-anställningen hade intill 1918 icke tillämpning beträffande småskolekåren. Först då erhöles småskolans lärare samma tryggade tjänsteanställning, som gällde för folkskolans lärare. Konsekvenserna i lönehänseende av dessa förändringar ha däremot icke tagits varken vid 1918 års löne-reglering eller vid senare utredningar.

Vid lönerogleringen 1908 fastställdes småskollärlarinnas lön till omkring 56 procent av folkskollärlares, 1918 års löneroglering medförde ingen förbättring för småskollärlarinnorna vid jämförelse med manlig folkskollärlare. Skill-naden mellan småskollärlarinnas och kvinnlig folkskollärlares lön blev något minskad, beroende på att man då frångick den tidigare tillämpade likalönsprincipen. Småskollärlarinnas lön blev då 64—66 procent av kvinnlig folkskollärlares. På grund av de förändringar, som inträffat i fråga om småskollärlarinnornas utbildning och tjänsteförhållanden sedan lönerogleringen år 1918, borde småskollärlarinnornas löner höjas i förhål-lande till de löner, som utgå till folkskolans lärare. Efter denna tid-punkt har pensionsåldern för småskollärlarinnorna höjts från 55 till 60 år. Det synes därför skäligt, att de nu kompenseras för den ökning i antalet tjänsteår, som sedan år 1919 uttagits av småskolans lärare. Folk-skollärlarinnorna erhöles sådan compensation vid lönerogleringen år 1918. Då framhölls av den kommitté, som avgav betänkande i frågan om reglering av statens ämbetsverk och myndigheters löneförhållanden m. m., att »en ökning i tjänsteårens antal, som i och för sig skulle avsevärt nedbringa kostnaderna för skolväsendet, borde kompenseras genom mot-svarande tillägg i lönen».

Den viktiga förändring i fråga om utbildningen, som genomfördes år 1919, då denna höjdes från 1½ år till 2 år, borde icke lämnas utan avseende vid lönesättningen.

I likhet med för folkskolans lärare kan dessutom anföras följande. 1919 års undervisningsplan har medfört en genomgripande omläggning och intensifiering av arbetet på småskolestadiet, varigenom småskollära-

rinnornas arbete blivit mera ansvarsfullt och krävande. Genom 1936 års seminariereform ha dessutom, såsom ovan nämnts, inträdesfordringarna vid seminarierna höjts till med för realexamen i stort sett jämförbara kunskaper. Trots detta upptar Kungl. Maj:ts proposition samma procentuella löneskillnad mellan småskolläraryrinnorna och folkskolans manliga lärare, vilken fastställdes så långt tillbaka som vid löneregleringen år 1908 och som bibehölls vid löneregleringen år 1918.

Skillnaden mellan kvinnlig folkskollärares och småskolläraryrinnas nuvarande löner framgår av nedanstående tabell.

Nuvarande löner.

Lönegrad på billigaste ort.	Folksk.	Småskolläraryrinnas.	Skillnad i kronor.	Småskollär. lön i % av folksk.
Lägsta	3,049	1,967	1,082	64 %
Högsta	3,816	2,543	1,273	66 %

När likalönsprincipen enligt Kungl. Maj:ts proposition blivit genomförd skulle folkskolläraryrinnans lön utgå efter 15:e, 16:e och 17:e lönegraden, medan småskolläraryrinnans lön fortfarande komme att utgå efter 7:e, 8:e och 9:e lönegraden. Därigenom kommer relationen att ytterligare försämrans för småskolläraryrinnornas vidkommande.

Löneställning efter folkskolläraryrinnornas inplacering i 15:e, 16:e och 17:e lönegraden och småskolläraryrinnornas i 7:e, 8:e och 9:e.

L ä s t i d	Lönegrad på billigaste ort	Folkskolläraryrinnas	Småskolläraryrinnas	Skillnad i kronor	Småskolläraryrinnans lön i % av folkskolläraryrinnans
15:e—7:e lönegraden 34 ^{1/2} intill 36 veckor	Lägsta	3,786	2,436	1,350	64 %
	Högsta	4,680	2,832	1,848	60 %
16:e—8:e lönegraden 36 intill 39 veckor	Lägsta	4,020	2,568	1,452	63 %
	Högsta	5,016	3,000	2,016	59 %
17:e—9:e lönegraden 39 veckor o. däröver	Lägsta	4,356	2,700	1,656	61 %
	Högsta	5,340	3,168	2,172	59 %

Enligt Kungl. Maj:ts proposition skulle alltså en småskolläraryrinnans lön gå ned till 59—60 procent av en folkskolläraryrinnans. Löneskillnaden skulle då utgöra respektive 1,848, 2,016 och 2,172 kronor i sista löneklassen. Detta förhållande uppstår, om folkskolläraryrinnorna enligt propositionen flyttas upp på löneskalen, och småskolläraryrinnorna lämnas ur räkningen. Då likalönsprincipen genomföres för folkskolans kvinnliga lärare, borde detta som konsekvens medföra högre löneplacering även för småskolläraryrinnorna.

Om det nu gällande relationstalet skall bibehållas, bör småskolläraryrinnorna ej placeras lägre än i 11:e lönegraden, vilket framgår av nedanstående tabell.

Folkskollärarynnornas inplacering i 17:e lönegraden,
småskollärarynnornas i 11:e lönegraden.

Lönegrad på billigaste ort	Folkskol- lärarynna	Småskol- lärarynna	Skillnad i kronor	Småskollärarynna lön i % av folkskollärarynna
Lägsta	4,356	3,000	1,356	68 %
Högsta	5,340	3,564	1,776	66 %

Även vid en sådan inplacering kommer dock löneskillnaden mellan folk- och småskollärarynnorna att ökas från nuvarande 1,274 kronor till 1,776 kronor.

Det har framhållits vid lönesättningar inom andra grenar av samhällslivet, att de lägst avlönade bära tillgodoses med löner, som innebära en större förbättring, än vad som tilldelas befattningshavare i högre löneställning inom samma tjänstegrupp. Det synes oss därför rättvist, att detta tillämpas även inom skolväsendet.

Hur den föreslagna 7:e lönegraden skulle komma att verka på billigaste ort belyses av nedanstående jämförelse med nuvarande löner för småskollärarynna i högsta löneklassen.

Lön enligt 7:e lönegraden inkl. 10 procent dyrtidstillägg . .	kronor 2,832
Avgår för bostad	» 282
Kontantlön	kronor 2,550
Nuvarande kontantlön inkl. 28 procent dyrtidstillägg jämte provisorisk avlöningsförbättring	» 2,262
Löneökning	kronor 288
Avgår för ökade pensionsavgifter ¹	» 110
Nettoökning av den årliga kontantlönen	kronor 178

Denna löneökning utgör icke fullt 15 kronor per månad. Icke mindre än 87,54 procent av kåren skulle få stanna i 7:e lönegraden, endast 5,35 procent komma i 8:e och 7,11 procent i 9:e lönegraden. Sålunda praktiskt taget hela småskolekåren eller omkring 10,812 småskollärarynnor skulle få lön enligt 7:e lönegraden. Endast 661 få lön enligt 8:e och 878 enligt 9:e lönegraden.

Småskollärarynnorna äro dock i stort behov av en verklig löneförbättring. Den utredning som nyligen verkstälts av f. ecklesiastikminister Olof Olsson har med önskvärd tydlighet påvisat, att småskollärarynnornas levnadsförhållanden ofta äro ogynnsamma. Bostäderna äro

¹ Omkring 100 kronor av de ökade pensionsavgifterna utgöres av avgifter för familjepension. Endast ett fåtal småskollärarynnor kunna emellertid tillgodogöra sig de inbetalda avgifterna, eftersom huvudparten av småskollärarynnorna icke uppbära familjepension.

många gånger avses belägna och bristfälliga. Den isolering som dessa lärarinnor bliva hänvisade till verkar mången gång nedbrytande på deras hälsa. Genom en bättre löneställning skulle dessa förhållanden kunna motverkas bland annat genom att ensamma lärarinnor bleve i stånd att ha någon anförvant eller avlönad hjälp boende hos sig.

I Kungl. Maj:ts proposition har framhållits, att löneförbättring skulle inträda exempelvis å D-, G- och I-orter. Det förtjänar dock påpekas, att kommunerna ansett sig nödsakade kompensera lärare å dessa orter genom kommunala tillägg. De löneförbättringar, som omnämnas i propositionen, äro därför ofta skenbara.

För flertalet av de lärarinnor, som till sin lagliga lön åtnjuta kommunalt tillägg och ersättning för övertidsläsning, skulle därför vid en inplacering i 7:e, 8:e och 9:e lönegraden i stället för löneförbättring inträda en nedskärning av lönen.

Den låga löneställning, som beretts småskolläraryrinnorna enligt Kungl. Maj:ts förslag, synes oss på ovan anförda grunder ej vara med rättvisans krav överensstämmande, varför vi föreslå, att småskolläraryrinnorna inplaceras två lönegrader högre än vad som i Kungl. Maj:ts proposition föreslagits.

De härmed förbundna kostnaderna skulle utöver det av Kungl. Maj:t beräknade beloppet utgöra omkring 4,500,000 kronor.

Med stöd av vad som här anförts få vi hemställa,

att småskolläraryrinnor med en tjänstgöringsskyldighet av högst 36 veckor placeras i lönegraden B 9, med undervisningsskyldighet av mer än 36 men ej 39 veckor i lönegraden B 10 och med en undervisningsskyldighet uppgående till 39 veckor i lönegraden B 11, och att riksdagen måtte anvisa härför erforderligt belopp.

Stockholm den 7 april 1937.

John Sandén.

Otto R. Wangson.

Nils Andersson.

G. W. Källman.

Alfred Andersson.

Karl Sandegård.

Rob. Berg.

Edwin Berling.

Sven Larsson
i Varberg.

Torsten Ström.

Ivar Englund.

Sam Larsson.

J. Hansson.

Carl Eriksson.

John Björck.

Th. Nilsson.

J. Bergman.

Bilagor.

Jämförelse mellan å vissa orter nu utgående årslöner (nuvarande pensionsavgift frånräknad) och lön enligt B 7 i allmänna civilförvaltningens löneplan (pensionsavgift frånräknad). Dyrtidstillägg inräknade efter 28 % respektive 10 %. Uppgifterna avse lägsta och högsta löneklasserna.

K o m m u n	Antal läsveckor	Nuvarande lön	Lön enligt B 7	Skillnad mellan lönebelopp	
				Minskning	Ökning
1.	2.	3.	4.	5.	6.
<i>A-orter.</i>					
Vimmerby	34 ¹ / ₂	2,165	2,280	—	115
		2,891	2,676	215	—
<i>B-orter.</i>					
Huskvarna	36	2,563	2,388	175	—
		3,514	2,808	706	—
Kävlinge	34 ¹ / ₂	2,958	2,388	570	—
		3,684	2,808	878	—
<i>C-orter.</i>					
Hässleholm	34 ¹ / ₂	2,473	2,508	—	35
		3,209	2,940	269	—
Mellerud	34 ¹ / ₂	2,158	2,508	—	350
		3,334	2,940	394	—
<i>D-orter.</i>					
Falköping	34 ¹ / ₂	2,698	2,616	82	—
		3,274	3,072	202	—
Sandviken	36	2,538	2,616	—	78
		3,714	3,072	642	—
<i>E-orter.</i>					
Örnsköldsvik	34 ¹ / ₂	2,666	2,724	—	58
		3,629	3,204	425	—
Spånga	34 ¹ / ₂	2,878	2,724	154	—
		3,604	3,204	400	—
<i>F-orter.</i>					
Nynäshamn	34 ¹ / ₂	2,883	2,844	39	—
		3,609	3,336	273	—
<i>G-orter.</i>					
Boden	34 ¹ / ₂	2,973	2,952	21	—
		3,849	3,468	381	—
<i>H-orter.</i>					
Kiruna	36	3,373	3,072	313	—
		4,549	3,600	949	—

Jämförelse mellan å vissa orter nu utgående årslöner (nuvarande pensionsavgift frånräknad) och lön enligt B 8 i allmänna civilförvaltningens löneplan (pensionsavgift frånräknad). Dyrtidstillägg inräknade efter 28 % respektive 10 %. Uppgifterna avse lägsta och högsta löneklasserna.

K o m m u n	Antal läs-veckor	Nuvarande lön	Lön enligt B 8	Skillnad mellan lönebelopp	
				Minskning	Ökning
1.	2.	3.	4.	5.	6.
<i>B-orter.</i>					
Sölvesborg	38	2,358 3,140	2,517 2,961	— 179	159 —
<i>C-orter.</i>					
Eslöv	37 ^{1/2}	2,556 3,272	2,652 3,105	— 167	96 —
Kristianstad	28 ^{4/7}	2,520 3,346	2,652 3,105	— 241	132 —
Ystad	37	2,446 3,294	2,652 3,105	— 189	206 —
<i>D-orter.</i>					
Lund	38	2,667 3,536	2,757 3,237	— 299	90 —
Trälleborg	36 ^{2/7}	2,533 3,409	2,757 3,237	— 172	224 —
<i>E-orter.</i>					
Hälsingborg	38	2,854 3,581	2,877 3,381	— 200	23 —
Jönköping	38	2,858 3,584	2,877 3,381	— 203	19 —
<i>F-orter.</i>					
Borås	38	2,742 3,788	2,997 3,525	— 263	255 —
<i>H-orter.</i>					
Sundbyberg	38	3,209 4,111	3,350 3,657	— 554	141 —

Jämförelse mellan å vissa orter nu utgående löner (nuvarande pensionsavgift frånräknad) och lön enligt B 9 i allmänna civilförvaltningens löneplan (pensionsavgift frånräknad). Dyrtidstillägg inräknade efter 28 % respektive 10 %. Uppgifterna avse lägsta och högsta löneklasserna.

K o m m u n	Antal läs-veckor	Nuvarande lön	Lön enligt B 9	Skillnad mellan lönebelopp	
				Minskning	Ökning
1.	2.	3.	4.	5.	6.
<i>D-orter.</i>					
Oskarshamn	39	2,358	2,886	—	528
		3,384	3,414	—	30
<i>E-orter.</i>					
Eskilstuna	39	2,558	3,018	—	460
		3,584	3,558	26	—
<i>F-orter.</i>					
Norrköping	39	2,975	3,138	—	163
		3,838	3,702	136	—
<i>G-orter.</i>					
Göteborg	39	3,206	3,270	—	64
		4,106	3,846	260	—
<i>I-orter.</i>					
Stockholm	39	3,140	3,522	—	382
		4,202	4,122	80	—

